

istoriografia imaginariilor istorice, precum revoluția sau rolul conducătorului providențial, în timp ce ultima secțiune, *Constelația evaziunilor*, utilizează o abordare mai degrabă specifică istoriei culturale, incluzând teme precum călătoria sau peisajul. Metafora „constelației”, prezentă în fiecare titlu al celor cinci secțiuni, subliniază abundența abordărilor și a subiectelor subscrise câmpului epistemic al imaginarului istoric: „Enumerând inițial alfabetic cei douăzeci de aștri care compun această hartă a imaginarului istoric în România, am observat că ei se articulează spontan în constelații ample, aglutinate de câmpuri de forță mai adânci...” (p. 13).

Dincolo de opțiunile metodologice și stilistice legitime ale fiecărui autor, într-un proiect colectiv, se poate observa o anumită uniformitate a contribuțiilor incluse în acest volum. În afară de faptul că reprezintă un merit real al coordonatorului, această uniformitate, inclusiv prin prisma referințelor din literatura de specialitate, probează că, pe lângă varietatea abordărilor și a temelor, cercetările cu privire la imaginarul istoric prezintă în istoriografia din România un câmp de cercetare bine definit și configurat. Această idee poate fi considerată cea mai importantă concluzie a volumului în ansamblul său, dincolo de concluziile specifice propuse de fiecare autor în capitolele individuale.

Remarcăm că volumul de față nu reprezintă o contribuție solitară, ci este inclus într-o serie de cinci volume, fiecare dintre acestea dedicat unui tip de imaginar: imaginarul literar, patrimonial și imaginarul lingvistic, imaginarul istoric, imaginarul religios, respectiv imaginarul și patrimoniul artistic. Chiar dacă diviziunile clare și univoce între tipurile de imaginar pot fi considerate aproape exclusiv opțiuni de natură disciplinară, este important de subliniat că imaginarul istoric este doar un tip de imaginar, profund legat de imaginarul lingvistic, cel religios sau cel literar. Din acest punct vedere, pentru specialiștii interesați doar de imaginarul istoric, includerea acestei problematice într-o serie mai generoasă propune o abordare în care imaginarul istoric nu este analizat în afara contextului, izolat, ca subiect de analiză cu granițe epistemice bine definite, ci, dimpotrivă, ca (sub)diviune a tipurilor mai generale de imaginar, în raport cu care acesta este mult mai profund legat, influențându-se reciproc în modalități adesea foarte profunde.

Volumul al treilea din seria dedicată imaginariilor din România, concentrat asupra imaginarului istoric, reprezintă din mai multe puncte de vedere o contribuție necesară și utilă în cartografierea principalelor direcții de cercetare actuale din istoriografia din România referitoare la acest subiect.

Ionuț-Mircea MARCU

Victor NEUMANN (coordonator), *The Banat of Timișoara. A European Melting Pot*, Londra, Scala Arts & Heritage Publishers, 2019, 406p.

O lucrare despre istoria unei regiuni aduce în atenția publicului detalii care completează istoria unei țări, a unei națiuni. Când este vorba despre un teritoriu aflat și geografic și istoric la întâlnirea mai multor state, demersul științific este mai interesant și mai complex atât datorită surselor foarte diferite, cât mai ales datorită necesității de a reda cu acribie diversitatea evenimentelor și a punctelor de vedere

despre acestea. Un astfel de volum este *The Banat of Timișoara. A [correct, An] European Melting Pot* coordonat de Victor Neumann. Varianta în limba engleză, publicată la editura Scala, în 2019, este o variantă îmbunătățită a *Istoriei Banatului* apărută la Editura Academiei în 2018. Studiile dedicate diverselor aspecte ale istoriei Banatului aparțin mai multor autori din România, Serbia și Ungaria, specialiști în domeniul istoriei, ai istoriei artelor și arhitecturii, pedagogi.

Toate articolele ilustrează ideea diversității cultural-lingvistice a Banatului care fac din această regiune un model de cooperare și de împărtășire a unor valori europene moderne. De aceea, volumul surprinde exclusiv istoria regiunii de după anul 1718 când Banatul devine parte a Imperiului Habsburgic. Sunt scoase în evidență acele politici oficiale, respectiv curente ideologice care au apropiat Banatul de Europa modernă, *id est* dezvoltarea unei mentalități și a unui mod de viață care a presupus conlucrarea mai multor comunități lingvistico-culturale, având drept consecință crearea unei identități locale, bănățene.

Atât în prefața scrisă de academicianul Răzvan Theodorescu, cât și în primul studiu semnat de Victor Neumann este subliniat statutul Banatului ca liant între două lumi, cea a Europei ortodoxiei bizantine și cea a Europei occidentale catolice, un spațiu al convergențelor și al influențelor reciproce. Dar, așa cum menționează coordonatorul volumului, „This is not about mapping the community linguistic and religious cultures in the Banat of Timisoara, but about events and facts, administrative, economic and legislative cultures, and individual consciences.” Studiul lui Victor Neumann (*Timișoara under the Sign of Prince Eugen of Savoy, The Enlightenment and the Policies of Habsburg Empire, Iosephism and Iosephinism*) și respectiv al lui Laszlo Marianucz (*Administration, Colonization and Culture, The political Strategies of the House of Habsburg in the Second Half of the Eighteenth Century*) dezvoltă problema integrării Banatului în Imperiul Habsburgic. Poziția geografică și potențialul economic au făcut din această regiune spațiul punerii în practică a unor idei social-politice existente în Epoca Luminilor. Coloniștii svabi, francezi, italieni, cehi, slovaci, bulgari s-au stabilit într-o regiune bogată, neexploată economic la nivel optim. Au fost necesare amenajări teritoriale și organizarea activității economico-sociale pe baze moderne, dar și politici de încurajare a învățământului pentru toate grupurile cultural-lingvistice, respectiv o toleranță religioasă care a permis manifestarea ortodocșilor alături de catolici, respectiv de evrei. Personalități politico-militare precum împărații Iosef al II-lea și Maria Tereza sau prințul Eugen de Savoia și-au pus amprenta asupra evoluției regiunii.

Un număr de articole este dedicat arhitecturii și artelor vizuale care definesc Banatul. Arhitectura urbană este prezentată de Gabriel Szekely (*The Architecture of Royal Free Cities of Timisoara and Arad*), în timp ce Teodor Octavian Gheorghiu are în vedere arhitectura rurală (*The Rural Habitat and the Habsburg Administration*). Influența barocă asupra arhitecturii și artelor vizuale este surprinsă în detaliu de studiul Mihaelei Vlăsceanu (*Regional Characteristics of Baroque Art in the Banat*), iar Adrian Negru oferă o imagine detaliată a atelierelor de pictură locală, ortodoxă (*Painting Workshops*). Mișcările ideologice din imperiu își au ecoul în zonele periferice precum Banatul. Intrarea sub stăpânire habsburgică a însemnat și o redesenare

a arhitecturii urbane și rurale. Planul urbanistic al principalelor localități a fost conturat în secolul al XVIII-lea. Arhitectura barocă va fi un model nu doar pentru bisericile catolice, ci și pentru cele ortodoxe, Barocul devenind un purtător de cuvânt al ideologiei iluministe: „In the Banat, the Baroque as a totality of forms, became an efficient instrument of multiplying Central European cultural and civilisational values”.

Ideologia iluministă acorda o mare importanță dezvoltării învățământului. Aron Kovacs, respectiv Grozdanka Gojkov prezintă evoluția instituțiilor școlare de-a lungul secolelor XVIII-XIX. Sunt prezentări detaliate, bine documentate, ale tipurilor de instituții educative de pe teritoriul bănățean și ale politicilor educative promovate de autoritățile imperiale.

Istoria secolului al XIX-lea este marcată de revoluția de la 1848 a cărei complexitate în regiunea Banatului este prezentată în studiul lui Miodrag Milin (*The Revolutionary Movements of 1848*). *Melting Pot*-ul bănățean face ca evenimentele majore să poată fi relatate din diferite perspective, sarcina cercetătorului fiind să discearnă între fapte și interpretări sau distorsionări ale adevărului. Demers cu atât mai dificil dacă ne raportăm la perioade istorice complete precum sfârșitul Primului Război Mondial când Banatul a reprezentat un subiect principal la negocierile Conferinței de pace de la Paris în ceea ce privea noul stat român. Vasile Dudaș și Slobodan Bjelica abordează din două perspective, română, respectiv sârbă, problema împărțirii Banatului istoric între cele două țări vecine. Cele două articole descriu fără *parti-pris* situațiile ambigue și dificile de la sfârșitul conflagrației mondiale, interesele diferite ale actanților din regiune, modul în care spațiul istoric a ajuns să fie împărțit între cele trei state vecine.

Ultimele patru studii acoperă cei o sută de ani de la unirea Banatului cu România. Victor Neumann subliniază dezvoltarea regiunii în perioada interbelică, perioadă în care multiculturalitatea a fost benefică dezvoltării economice și culturale. Diversitatea cultural-lingvistică, tradiția toleranței și a conclucrării nu au exclus în perioada celui de-al doilea război mondial existența unor mișcări de extremă dreapta, antisemitismul și ideologia fascistă găsindu-și ecou și printre locuitorii Banatului.

Studiul dedicat perioadei comuniste scoate în evidență mai ales personalități și grupări care au luat atitudine contra sistemului, care au încercat să perpetueze o mentalitate deschisă, modernă, civilizată. Revoluția de la 1989 a fost posibilă și datorită acestui spirit civic al orașului Timișoara care a reușit să păstreze un set de valori specifice unei lumi moderne.

The Banat of Timișoara. A European Melting Pot nu este istoria unor evenimente eroice, a acțiunilor politice, a eroilor militari, respectiv a oamenilor de stat. Este o istorie a oamenilor, a preocupărilor lor și a ideilor care le-au influențat viața. Nu este o lucrare de tip „Totul despre...”, ci este o lucrare care încearcă să redea complexitatea unei regiuni și deschide drumurile unor cercetări și discuții ulterioare. Căci, așa cum spunea Marc Bloch, „spectacolul activităților umane, care formează obiectul istoriei, este făcut pentru a seduce imaginația oamenilor”.

Iuliana GALEȘ